

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Høringssvar - Kunnskapssektoren sett utenfra – Gjødrem utvalget

Styret for de samiske videregående skoler vil i dette høringssvaret kun berøre forslaget om å overføre eierskapet til de samiske videregående skoler fra staten til fylket. Det er ikke første gang dette spørsmålet bringes på banen fra sentralt hold. Tilsvarende forslag om eierskap til de samiske videregående skolene er flere ganger tidligere blitt fremmet, jfr blant annet rapport om «fremtidig tilknytningsform for de samiske vgs.

Styret har hver gang, og vil også i dette høringssvaret komme med en klar og tydelig tilbakemelding om å beholde de samiske videregående skoler som statlige skoler direkte underlagt departementet eller utdanningsdirektoratet.

Når Gjødrem utvalget foreslår at eierskapet til de samiske videregående skoler bør overføres til fylkeskommunen, ser det ut til at utvalget ikke kjenner til eller tar hensyn til de overordnede føringer med hensyn til opplæring for den samiske befolkning gitt i folke- og urfolksrett og som staten i prinsippet har fulgt opp i grunnloven. Styret finner det overraskende at utvalget ikke ser behovet for å drøfte denne problemstillingen nærmere og tydeligvis heller ikke har satt seg inn i historikken for opprettelsen av de to statlige samiske videregående skolene. Styret legger til grunn at departementet ved gjennomgang av Gjødremutvalgets rapport foretar en grundig vurdering.

Styret for de samiske videregående skoler legger imidlertid til grunn at de samiske videregående skoler har som hovedoppgave å bidra til at statens ansvar på videregående nivå overfor den samiske befolkning og statens spesielle ansvar overfor den samiske befolkning er nedfelt i folkeretten og grunnlovens § 110a ivaretas. Skolens særskilte oppgave er opplæring i og på samisk, i samisk kultur og samfunnsliv og i spesielle samiske kurs og fag. Styret mener at skolene fortsatt bør videreutvikles

som nasjonale og regionale kompetansesentre med mål om å oppfylle de særskilte målsettinger knyttet til vedlikehold, styrking og utvikling av samisk språk, kultur, nærings- og samfunnsliv og ikke minst samisk identitet.

Formelt er den samiske videregående opplæring en del av den generelle videregående opplæring, forankret i Lov om grunnskolen og videregående opplæring. Som samiske skoler skal de samiske videregående skolene gi elevene en opplæring som gjør dem i stand til å fungere både i det samiske, det norske og det internasjonale samfunnet. I dette ligger at de samiske videregående skoler må realisere den tosidige målsettingen som alle samiske opplæringsinstitusjoner har; tilrettelegging for læring av kunnskaper, holdninger og ferdigheter og bevaring og styrking av samisk språk og kultur. Disse to prinsippene står i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre. Læring kan ikke realiseres uten at det er satt i sammenheng med tiltaket for å bevare og utvikle samisk språk og kultur. Samtidig vil muligheten til å bevare og utvikle samisk språk og kultur forutsette at det skjer en identitetsskapende prosess ved læring og oppdragelsen i skolesammenheng. De samiske videregående skolene må derfor ha en sterk forankring i samisk språk og kultur.

I motsetning til tidligere tider regnes skolen i dag som en ressurs også i det samiske samfunnet. I mange samiske familier finnes det likevel fortsatt en ambivalent holdning til skolen og utdanningssystemet. Skolen er blitt viktig fordi samfunnet er blitt uoversiktlig og avhengig av kunnskapstilførsel utenfra. Dessuten knyttes identitet i stadig større grad til yrkeskarrieren.

Det samiske samfunnet har gjennomgått store og omfattende endringer i de siste tiårene. Fra å være et samfunn preget av livsformer organisert omkring primærnæringene og ulike kombinasjoner av primærnæringsdrift, har det samiske samfunnet i dag et rikt mangfold av yrkesmuligheter. Det har skjedd en ekspansjon innenfor servicenæringene, samiske institusjoner er bygd opp og primærnæringene har hatt sterk tilbakegang, samtidig som de er blitt modernisert. Krisen i primærnæringene er vedvarende og spesielt reindriftsnæringen har over år hatt og har store utfordringer. Presset på reindriftens arealer som følge av inngrep og utfordringer med rovdyr har vært utfordrende for næringen. Disse utfordringene fører til at en del må forlate reindriften. Da bør der være utdanningsinstitusjoner som legger til rette for utdanning som gir rom for alternativ sysselsetting.

Også omstillingene i offentlig sektor fører arbeidsledighet, og de samiske kommunene har, i likhet med mange andre, dårlig økonomi. Styrets mål er at de samiske videregående skolene skal fungere som samfunnsutviklere og næringsutviklere i samiske strøk. En slik rolle betinger at styret og skolene har en nærhet og kjennskap til de samiske samfunn som vil være en viktig kilde til nye initiativ som på sikt kan bidra til å styrke det lokale næringslivet.

Tilbudsstruktur ved skolene bør derfor gjenspeile behovene i det samiske samfunnet og hos den samiske eleven. Styret må kontinuerlig vurdere tilbudsstrukturen for å se om det er behov for endringer og eventuelt hvordan man kan få en mer fleksibel tilbudsstruktur gjennom samarbeid med lokale bedrifter og institusjoner.

Samenes fremtid som en egen etnisk folkegruppe er avhengig av skolen. Samisk språk og kultur er under meget stort press. Media har stor påvirkningskraft på ungdom og bidrar til å orientere mange ut av det samiske samfunnet. Moderniseringen av det samiske samfunnet skjer i dag på norske premisser og har en fornorskende effekt. I det moderne utdanningssamfunnet er utdanning, forskning og vitenskap blitt bærere av moderniseringen. Ved å satse på utvikling av samisk utdanning, forskning og vitenskap kan moderniseringen av det samiske samfunnet i større grad skje på samenes egne premisser og på den måten bidra til å bevare, styrke og utvikle samisk språk og kultur. Det samiske samfunnet har derfor et stort behov for folk med høyere utdanning. De samiske videregående skolene har altså en uhyre viktig oppgave, ikke bare i forhold til den enkelte elev, men i forhold til hele den samiske kulturen. Den samiske videregående opplæringen blir dermed både uttrykk for enkeltindividets rettigheter til utdanning som for alle andre, men også for en folkegruppes rett til egne institusjoner for å sikre og utvikle sin egenart.

Styret mener at videregående opplæring for den samiske befolkning skal ta utgangspunkt i folkeretten og grunnlovens bestemmelser, og legger til grunn at hovedfokus for de samiske videregående skolars virksomhet er elevenes behov som samer. Styret legger til grunn at det er Sametinget som har kompetanse og mandat til å definere samenes behov som folkegruppe, mens det er nasjonale myndigheters ansvar å legge forholdene slik til rette at Sametingets anbefalinger kan settes ut i livet.

En eventuell overføring av eierskapet til fylkeskommunen vil representere en overføring av oppgaver og ansvar til et organ som per definisjon ikke er representativ for den samiske befolkningen, og anses å være i strid med ILO konvensjonens forutsetning om at urbefolkningen sjøl skal delta i utforming og drift av utdanningsprogrammene. De samiske videregående skoler har landsdekkende linjer, mens fylkeskommunen representerer regionale interesser. På bakgrunn av overnevnte forhold anses en overføring til fylkeskommunen derfor ikke å være aktuelt, men dersom de sentrale myndigheter mener at de samiske videregående skolene skal ha samme mål og oppgaver som alle andre videregående skoler, kan skolene overføres Finnmark fylkeskommune. Da er det naturlig at den samlede kapasiteten på de fylkeskommunale videregående skolene, inkludert dem som i dag kalles samiske, tilpasses elevtilgangen i fylket.

Med en slik tilpassing er det sikkert ikke nødvendig å opprettholde samme ressurstilgang som i dag. En slik løsning innebærer imidlertid at staten fraskriver seg sitt ansvar for utvikling av samisk kultur og samfunn, og for forskningsspøkelset våkner til liv igjen. En slik utvikling ville vært særdeles trist og ville neppe vært i overensstemmelse med de forpliktelsene som nasjonalstaten Norge har påtatt seg overfor den samiske befolkningen.

Det er også viktig å påpeke at regionale interesser ofte kommer i konflikt med samiske interesser. I slike saker blir de samiske interessene i alt overveiende grad tapere, som følge av at de er i mindretall.

Styret vil avslutningsvis understreke at den beste ordningen med eierskap/tilknytning er at Kunnskapsdepartementet gjennom Utdanningsdirektoratet eier skolene. Dersom dette ikke er forenlig med statlige myndigheters om samisk videregående utdanning, bør skolene overføres til Sametinget. Staten må da stille nødvendige ressurser til Sametinget, slik at skolene gis utviklingsmuligheter og kan gi tilbud i tråd med behovene i de samiske samfunn. Sametinget får da ansvaret for både drift av og innhold i skolene.

Med vennlig hilsen

Anton Dahl

Styreleder for de samiske videregående skoler